

Čl. IX.

Zápisy.

§ 36.

1. Predsedníctvo sa postará, aby o každom plenárnom zasadnutí SNR bol odbornými silami (tesnopiscami) zhotovený podrobný zápis.

2. Každý člen SNR môže do troch dní po zasadnutí nahliadnúť v kancelárii odboru predsedníctva pre veci pléna do zhotoveného zápisu a na najbližšom zasadnutí SNR navrhnúť opravy zápisu.

3. Zápisy podpisuje predsedajúci a dvaja ním menovaní členovia ako overovatelia.

Čl. X.

Sloboda rokovania.

§ 37.

Imunita členov SNR.

1. Členov SNR nemožno vôbec stíhať pre hlasovanie na výborovom alebo plenárnom zasadnutí SNR. Pre výroky tam povedané môže predsedníctvo člena SNR potrestať spôsobom uvedeným v bodoch a) a b) odst. 3 § 27 organizačného štatútu.

2. K trestnému alebo disciplinárnemu stíhaniu alebo k akémukoľvek obmedzeniu slobody člena SNR pre iné činy alebo zanedbanie je potrebný súhlas plenárneho zasadnutia SNR. Ak plenárne zasadnutie odoprie súhlas, je stíhanie navždy vylúčené.

3. Ak bol člen SNR prichytený a zatknutý pri trestnom čine, súd alebo iný príslušný úrad je povinný to hneď oznámiť predsedníctvu SNR. Ak SNR do 15 dní od zamknutia nesúhlasí s ďalším väznením, väznenie prestáva.

LAMS Martin. Zbierka letákov. Originál. Cyklostyl.

[1944, začiatok októbra. Banská Bystrica.] — Programové zásady
Demokratickej strany.

Človek.

Naším cieľom je kultúrny, fyzicky zdravý, duševne a mravne vyspelý, politicky slobodný, hmotne nezávislý človek, ako základ spoločnosti ľudskej a jej organizovaných zložiek: rodiny, obce, národa a štátu. Akými sú jednotlivci v národe, takým je i národ. Individualitu človeka ohraničuje ohľad na záujmy pospolitosti. Neuznáваме preto za správnu zásadu: jednotlivec je ničím a všetkým je iba národ a štát. Práve tak je nesprávna zásada: národ a štát je ničím a všetkým je len jednotlivec.

Rodina je prirodzeným zväzkom ľudí. V rodine je zdroj mravnej sily, ale môže byť i prameň úpadku jednotlivca a ľudskej spoločnosti vôbec. Rodine sa má dostať zákonnej a menovite štátnej ochrany a podpory, aby z nej vychádzali charakterní a mravní ľudia, vychovaní a slušní, ktorí majú zmysel pre povinnosti a pre ľudské uplatnenie sa.

Z toho dôvodu sa má venovať zvýšená starostlivosť matkám ako ochrankyniám rodinného šťastia, zdraviu, výchove a vzdelaniu detí a mládeže ako budúcnosti národa.

Obec.

V obci má štát pevnú oporu. Obec je prvým stupňom vospolnej správy spoločných záujmov a vecí. Usporiadaná obec je predpokladom usporiadaného štátu. Preto kladieme osobitný dôraz na vyspelú, demokratickú a pružnú obecnú samosprávu. Obec nech sa stará nielen o veci poriadku a bezpečnosti, ale menovite o kultúrne a sociálne potreby občanov. Budeme sa starať o budovanie stredísk kultúrnej a osvetovej činnosti stavbou kultúrnych domov, zakladaním knižníc, čítární, javísk, biografov, ihrísk, kúpalísk, zdravotných ústavov, detských útulkov, starobincov atď. Za tým účelom treba postaviť finančné hospodárenie obcí na pevný a trvalý základ.

Obecná samospráva nech je v rukách skúsených a statočných ľudí, ktorí požívajú dôvery. Bude vecou demokratického a našim pomerom všestranne vyhovujúceho obecného zriadenia, aby sa táto požiadavka dôsledne uplatnila.

Národ.

Slovenský národ, ako samostatná etnická jednotka, musí mať zaistené všetky predpoklady všestranného, politického, mravného a hmotného rozvoja. Slovenský národ je spoluzakladateľom a spolutvorcom ČSR, nech mu preto slúžia všetky zariadenia a prostriedky štátnej moci a správy. Slovenčina bude na Slovensku úradnou rečou a vyučovacím jazykom na školách všetkých druhov a stupňov. Okrem toho nech je na území celého štátu popri češtine štátnou rečou. Školy, kultúrne ustanovizne, osvetové zariadenia a podniky nech sú prostriedkami na pestovanie národného ducha, národnej výchovy a vzdelanosti. Akékoľvek prekážky na dosiahnutie týchto cieľov nech sa odstránia. Spoločenské stavy a triedy nemôžu sa stavať do protivy s funkciou národa a štátu. Záujmové skupiny nech sledujú zlepšenie existenčných podmienok svojich príslušníkov bez aspirácií na politické ovládnutie iných spoločenských vrstiev.

Štát.

V Československej republike chceme mať moderný, pokrokový, vnútorne usporiadaný a vyrovnaný, spravodlivý právny štát, ktorý v najvyššej možnej miere zabezpečí štát udržujúcim trom slovanským národom, Čechom, Slovákom a Podkarpatským Rusom, objektívne podmienky všestranného rozvinutia, hospodárskeho a kultúrneho pokroku a mravného i hmotného blahobytu. Politická rovnoprávnosť všetkých týchto troch národov, ako aj zaistenie možností ich úplného ľudského života sú pre nás samozrejmom vecou. Preto musí byť dohoda medzi Čechmi a Slovákami a Podkarpatskými Rusmi jasná, pevná a definitívna. Ani jeden občan, ktorý si riadne plní svoje zákonom a mravom uložené povinnosti, nesmie mať pocit, že sa mu v akomkoľvek smere krivdí len preto, že je príslušníkom niektorého národa, rasy, niektorej cirkvi alebo náboženskej spoločnosti, spoločenskej triedy alebo politickej strany. Československá republika nech je národným štátom troch spomínaných už slovanských národov, ktoré sa dobrovoľne rozhodli vytvoriť tento štátny

zväzok a navždy v ňom zotrvať. Chceme, aby ČSR bola jednotným, nedeliteľným, slobodným a demokratickým štátom bez možností pre separatistické a politicko odstredivé ciele. Inonárodné menšiny, nakoľko ich nebude možné z lona republiky vylúčiť veľkorysou zámenou za vlastných príslušníkov z cudziny, obdržia také práva, aké im zaručí nový medzinárodný poriadok a akých budú účastní Slováci v domovských štátoch týchto menšín.

Idea štátu.

Prezident-Osloboditeľ zanechal odkaz, že národy sa udržujú tými ideami, z ktorých vznikli. I vzkriesená ČSR musí mať každému občanovi jasnú a samozrejmiú štátnu myšlienku, ktorá jej dáva zmysel a vnútorný obsah. Štátnou ideou ČSR je, aby všetky štát udržujúce národy a všetci ich príslušníci a občania našli v nej ochrankyňu slobôd a práv, záruku pokroku, blahobytu a šťastného života. Štátna idea musí sa stať presvedčením, za ktoré bude ochotný každý občan priniesť všetky obete, i vlastný život. Tejto myšlienke má slúžiť podnikanie akéhokoľvek druhu každého a všetkých, menovite národná výchova, kultúra a osveta. Činnosť, ktorá sa dostáva do rozporu s ideou štátu, je škodlivou a ako taká má sa zamedziť, i keby ináč bola akokoľvek odôvodnená. Pretože ČSR je štátom slovanských národov, má sa zámerne podporovať každé úsilie, ktoré je spôsobilé psychologicky, výchovne, kultúrne, národne a rečovo zblížiť všetky tri slovanské národy. Za tým účelom nech sa napomáha rozumné zblížovanie a prirodzené snahy po vzájomnom zjednotení duchovnom, kultúrnom, hospodárskom a sociálnom zbratrení Čechov, Slovákov a Podkarp. Rusov. Takto ČSR najlepšie splní svoje poslanie slovanského štátu.

Slovensko.

Zo skutočnosti, že Slovensko prispelo k vlastnému oslobodeniu, že má predpoklady pre svojský národný vývoj, plynie, že chce mať v republike také politické, hospodárske a kultúrne postavenie, ktoré síce neohrozí jednotu republiky, avšak mu zaistí podmienky nehateného všestranného vývinu. Nástojíme na tom, aby politická účasť Slovenska na zákonodarnej, vládnej a výkonnej moci bola primeraná jeho váhe a sile, menovite aby bola celá štátna administratíva, školstvo, súdy a štátne podniky na Slovensku v rukách domácich ľudí. Hospodársky rozvoj Slovenska nech je umožnený primeranou účasťou na štátnych investičných podnikaniach, nech sa dobuduje komunikačná sieť a nech sa všemožne podoprie súkromné podnikanie poľnohospodárske a priemyselné, obchod a živnosti, najmä s ohľadom na medzinárodný obchod, na clá a na tarify. Turistickému ruchu na Slovensku má sa venovať zvýšená starostlivosť. V sociálnom ohľade nech sa berie zreteľ na nižšiu životnú úroveň prevažnej časti slovenského ľudu, na dobudovanie zdravotných zariadení, najmä štátnych zdravotných ústavov. Na kultúrnom poli nech sa dovŕši výstavba školstva každého druhu a tak nech je zaistený kultúrny rozvoj Slovenska.

Vnútorná a zahraničná politika.

ČSR má byť demokratickou republikou. To znamená, že zdrojom všetkej moci v štáte má byť ľud. Ľud sa účastní tejto moci pomocou svojich zástupcov, volených na základe priameho, rovného, tajného a všeobecného hlasovacieho práva. Táto zásada predpokladá slobodu politického prejavu a tlače a práva zhromažďovania. Sloboda jednotlivca je základným predpokladom politickej slobody národov, tvoriacich ČSR. Bez politickej slobody nemôže byť demokraticko-republikánskeho štátneho zriadenia. Aby toto zriadenie nevedlo k vnútropolitickému rozkladu, potrebné je normatívne upraviť organizačné pravidlá politického života, najmä pokiaľ ide o počet politických strán, o zásady ich organizácie a pod.

ČSR začlení sa do medzinárodnej spolupráce podľa zásad povojnového usporiadania sveta a podľa záujmov republiky. V tomto ohľade na prvom mieste bude stáť spolupráca republiky so slovanskými národmi, najmä SSSR a so spojeneckými a spriatelnenými štátmi. Zahranická politika republiky nech má na zreteli taký smer, ktorý prispeje k vnútropolitickému poriadku, k hospodárskemu zaisteniu republiky, k posilneniu jej medzinárodnej spolupráce a bezpečnosti a k udržaniu trvalého mieru.

Kultúrna politika.

Kultúrny pokrok je nielen úlohou moderného štátu, ale aj predpokladom hmotného blahobytu národa. Hoci sme v tomto ohľade dosiahli v poslednom štvrtstoročí veľkých úspechov, predsa ešte nedržíme krok s inými vzdelanými národmi. Preto štátna správa má sa postarať o pozdvihnutie kultúrnej úrovne všetkých vrstiev národa, o výdatnú mravnú a hmotnú pomoc a podporu národnej kultúre a osvete, ktorá nech je prístupná všade a každému bez ohľadu na jeho sociálne možnosti. Kultúrna politika nech nemá na zreteli len náukovú stránku občana, ale v prvom rade pestovanie charakterných, svojich povinností si vedomých, mravne založených, pracovitých a vyrovnaných ľudí, ktorí budú vychovaní v zásadách humanity, demokracie, nacionalizmu a slovanofilstva.

Tomuto cieľu nech slúži v prvom rade školstvo všetkých stupňov a kategórií, ktoré treba dôsledne poštátniť, osobne a vecne tak vystrojiť, aby boli spôsobilé splniť zodpovedné úlohy modernej školy. Nie menšiu starosť treba venovať i vedám, umeniu, literatúre, reči atď.

Rovnaký význam ako školstvu treba pripísať i národnej osvete, ktorej úlohou je nahradiť nedostatky školského vzdelania a národnej výchovy tým vrstvám národa, ktorým sa ich v minulosti nedostalo, a potom vychovávať ľud v duchu aktuálnych potrieb štátu a národnej pospolitosti. Národnej osvete pripadajú významné úlohy starať sa o národné tradície, pestovať lásku k vlasti, národu, reči, práci a k povolaniu.

Náboženské presvedčenie je jedným zo základných práv slobodného človeka. Náboženstvo bolo od najstarších čias nerozlučnou súčasťou mravnej a duchovnej kultúry ľudstva. Takým aj zostane. Náboženstvo nech pomáha pestovať medzi ľuďmi a národmi lásku a pravdu, zmysel pre mravnú dokonalosť a všeľudské i večné hodnoty. Taktó chápané náboženstvo má byť zložkou školskej výchovy a národnej osvety. Cirkvi, ako formy náboženských spoločností, majú nárok na štátnu ochranu a podporu len do tej miery, pokiaľ skutočne vykonávajú funkcie sledované pravým náboženstvom. Využívanie cirkvi a jej zariadení na nenáboženské ciele, najmä pre politiku, bude zamedzené. Pomer cirkvi k štátu a naopak treba upraviť v duchu zásady: slobodná cirkev v slobodnom štáte. Treba však uvážiť zrelosť doby pre rozluku cirkvi od štátu.

Hospodárska politika.

Zásady hospodárskej a sociálnej politiky sú do značnej miery determinované spoločenským zriadením. Názory v tomto smere podliehajú stálemu vývinu. Ani jedna zo známych hospodárskych sústav, či už ide o individualistickú alebo o kolektivistickú, sama osebe neposkytuje podklad pre vhodné riešenie hospodárskych a sociálnych otázok Slovenska. Preto neprikláňame sa jednoznačne ani k jednej z nich. Zásadne zastávame princíp súkromného vlastníctva, ako aj s ním súvisiacej zmluvnej slobody a voľnej súťaže. Zároveň však kladieme požiadavku obmedzenia platnosti týchto zásad do takej miery, do akej to vyžadujú ohľady na hmotné, kultúrne a sociálne potreby širokých vrstiev národa.

Súkromné vlastníctvo slúži na jednej strane zdravému pobádaniu k usilovnej práci, vzbudzuje záujem o tvorbu hodnôt a o slobodnú činnosť vôbec, čím zabez-

pečuje jednotlivcovi i národnému kolektívu hospodársku a sociálnu nezávislosť. Preto je jeho existencia odôvodnená. Na druhej strane jeho neobmedzená platnosť často zväzda k vykorisťovaniu spoločensky slabých a k bezohľadnému hromadeniu bohatstva do malého počtu rúk. Aby sa tomuto zabránilo, chceme mu uložiť aj funkciu sociálnu. Preto musíme usmerniť jeho používanie s náležitým ohľadom na potreby celej národnej pospolitosti, a to i za cenu skrátenia práv jednotlivca.

Zmluvná sloboda vyplýva zo zásady súkromného vlastníctva. Preto jej obmedzenie vo verejnom záujme je práve tak odôvodnené ako obmedzenie samého súkromného vlastníctva. Voľná súťaž patrí medzi prostriedky ľudského zdokonaľovania a hospodárskeho pokroku. Jednako treba ju obmedziť tam, kde slúži neodôvodnenému hromadeniu hospodárskych ziskov a vykorisťovaniu sociálne slabých, ďalej kde je príčinou neželateľných výkyvov, naštrbení práce v oblasti miezd, cien atď.

Ako reklamujeme demokraciu pre politické usporiadanie štátu, tak isto treba prízvukovať demokratické inštitúcie i na poli hospodárskeho podnikania. Týmto snahám nevyhovuje ani liberalizmus, ani socializmus. Liberalizmus je prekonanou konštrukciou. Socializmus vo svojej pôvodnej podobe, najmä nakoľko sleduje revolučné zmeny hospodárskej a sociálnej oblasti, je v niektorých ohľadoch prakticky neuskutočniteľný. No tie požiadavky tohoto systému, ktoré v našich pomeroch možno uskutočniť bez naštrbenia záujmov národného kolektívu, si osvojujeme a chceme ich uviesť do života v takej miere, v akej to naše pomery dovoľujú.

Medzi najúčinnšie prostriedky odstránenia hospodárskych a sociálnych protiv, vytvorených platnosťou princípu súkromného vlastníctva, pokladáme družstevné podnikanie, ktorému treba zaistiť náležitú podporu. Dôležité je, aby členovia družstiev boli osobne zúčastnení na ich podnikaní a aby sa im zachovala nenaštrbená samospráva.

Výroba a spotreba má sa regulovať tak, aby nevznikli ani prebytky ani nedostatky vyrobených statkov a aby všetky vrstvy, zúčastnené na poľnohospodárskej, živnostenskej a priemyselnej výrobe, mali zaistenú spoločensky slušnú životnú úroveň. Roľníkovi treba poskytnúť pomoc vzhľadom na povahu a potreby štátu. Pozemkovú a lesnú reformu treba uskutočniť dôsledne. Maloroľník, ktorý väčšinou hospodársky živoril, má v prvom rade dostať podporu v podnikaní v takom rozsahu a v takej forme, aby pomáhala tvoriť predpoklady pre zvýšenie úrovne jeho života, pre jeho hospodársky pokrok a blahobyt. Slovenská dedina ako typická zložka slovenského života, tvorkyňa a ochrankyňa národných tradícií nech je zúčastnená na všetkých vymoženostiach kultúry a civilizácie, ako aj na vymoženostiach sociálnych, tak aj práca na pôde, aby bola primerane zvelaďovaná, ale i uľahčovaná a oceňovaná. Zintenzívňovanie a mechanizovanie poľnohospodárskeho podnikania treba všemožne podporovať. Pretože roľníci, remeselníci a drobní obchodníci tvoria prevahu národa, treba im ako stredným výrobným a distribučným vrstvám zaistiť predpoklady slušnej existencie aj vhodnou vnútornou a zahraničnou politikou, zakladaním odborných škôl, výskumných ústavov, organizovaním záujmových organizácií, úpravou cien, taríf a tržných pomerov, budovaním dopravných prostriedkov atď.

Vzhľadom na naše populačné prebytky musíme sa starať o rozmnožovanie pracovných príležitostí ďalším industrializovaním Slovenska. Budovanie priemyslu musí sa diať jednak s ohľadom na hospodárske pomery celého štátu, jednak s ohľadom na jeho hospodársku orientáciu v Európe. Chceme budovať len také podniky, ktoré nám zaistia trvalé pracovné príležitosti.

Pri určovaní miesta závodu chceme brať ohľad najmä na pomery populačné. Hospodársky život musí sa opierať o zdravú politiku menovú, vhodne začlenenú do svetového hospodárstva. V tejto súvislosti treba pamätať na účelnú organizáciu peňažníctva, ktorého úlohy treba usmerniť v súlade s vývinovými predpokladmi celého nášho hospodárskeho diania.

Sociálna politika zaberá čím ďalej tým väčší úsek modernej štátnej politiky. Od správnej sociálnej politiky závisí do veľkej miery spokojnosť a blahobyt národa, najmä hmotné a tým aj politické uspokojenie jeho najširších vrstiev.

Sme za takú sociálnu politiku, ktorá zvýši životnú úroveň sociálne najslabších na úroveň dôstojnú slobodného a nezávislého človeka. Tento cieľ možno dosiahnuť len spravodlivým rozdelením všetkých hodnôt, nech sú už produktom ľudskej práce alebo darom prírody, slušnou úpravou zaslúženej mzdy, obmedzením hromadenia neprimeraných majetkov a dôchodkov. Rozdelenie dôchodku a majetku nech sa deje tak, aby neboli uprednostňovaní ani skracovaní jednotlivci, ani stavy, ani spoločenské triedy. Preto sme zásadne za také sociálne reformy, ktoré rýchle a účinne zaistia dosiahnutie práve uvedených cieľov.

ČSR nech je sociálne spravodlivým, moderným, pokrokovým a spoločensky vyrovnaným štátom.

Predpokladom a zmyslom života človeka je práca a jeho uplatnenie sa v ľudskej spoločnosti a na jej prospech. Práca je mravnou i ľudskou povinnosťou človeka. Bez nej niet života, niet osobného šťastia, ani pokroku, ani blahobytu. Kto nepracuje, nemá nárok na tieto predpoklady ľudského života na jeho vyššom stupni. Štát má povinnosť chrániť prácu ľudí pracovitých a prácechtivých, ako zase má právo nútiť do práce ľudí vyhýbajúcich sa práci. Treba sa starať o prácu pre každého práceschopného člena našej národnej pospolitosti. Pracovnému právu má sa venovať čo najstarostlivejšia pozornosť. Štát nech usmerňuje výrobu plánovitými zásahmi tak, aby vylúčil nezamestnanosť, najmä robotníctva všetkých kategórií a duševných pracovníkov. Zásadne sme proti riešeniu nezamestnanosti podporami. Treba ju riešiť zamestnaním a prácou každého podľa jeho síl a schopností. Cudzincom treba umožniť prácu len tak, aby to nebolo na úkor domácich pracovných síl, a len natoľko, ako sa jej dostáva našim príslušníkom v cudzine. Sme proti riešeniu nezamestnanosti emigráciou do cudziny, ktorá, ak už nemôže byť vôbec zamedená, nech je aspoň obmedzená na najmenšiu mieru. Z povahy ČSR ako národného a slovanského štátu plynie, aby doma našli chlieb predovšetkým príslušníci štátu udržujúcich národov tak, aby ho nemuseli hľadať v cudzine.

Pomer zamestnanca a zamestnávateľa nech je zákonom tak upravený, aby existencia sociálne slabšieho nebola závislá od ľubovôle sociálne silnejšieho. Zrušenie pracovného pomeru nech je zákonom obmedzené na najnevyhnutnejšie prípady. Rozviazaniu pracovného pomeru nech v každom prípade, kde sú stránky nie spokojné, prechádza urýchlené preskúmanie nestranným rozhodčím fórom, zriadeným podľa možnosti v každom meste a v každej väčšej obci, a treba vylúčiť svojvoľu zamestnávateľa v tomto smere mimo rýchlo pôsobiacich rozhodčích ustanovizní, ktoré nech sú zamestnancovi aj miestne čo najprístupnejšie. Bezdôvodné prepustenie zamestnanca zo služby treba kvalifikovať za trestný čin a bezdôvodné prepustenie väčšieho počtu zamestnancov treba pokladať za dôvod na dosadenie vnútej správy do príslušného podniku na určitý čas.

Na účinnú ochranu existenčných záujmov nielen zamestnaneckých vrstiev, ale i spoločenských stavov nech sú vytvorené povinné záujmové, poľažne odborové organizácie a korporácie, ktorým nech sa umožní prístup ako do samosprávnych, tak aj do zákonodarných sborov.

Popri ochrane práce nemenej dôležitou starosťou je určovanie príjmov, najmä platov a miezd, a dôsledný dozor nad ich dodržiavaním. Každá práca je odmenená primerane výkonu a hodnote so zreteľom na zabezpečenie slušnej životnej úroveň pracovníka a ďalšieho chodu podniku. Otázka platov a miezd je v prvom rade sociálnou otázkou, ktorú usmerňuje štát, a len potom súkromnoprávnou záležitosťou zamestnávateľa a zamestnanca. Treba zabezpečiť, pokiaľ je to len možné, každému človeku existenčné minimum. Všetky mimoriadne dôchodky jednotlivca treba postihnúť vhodnou daňovou úpravou.

Vhodne upravená účasť pracujúcich na výsledkoch podnikania je odôvodnená, uskutočniť sa však môže s príslušným ohľadom na potrebu iniciatívy, jednotného vedenia a tvorby, odôvodnených kapitálových rezerv, potrebných na rozvoj výroby. K poštátneniu veľkých podnikov určitých kategórií, niektorých bánk atď. stavíme sa kladne, ak sa tým lepšie poslúži sociálnym potrebám a verejným záujmom.

V záujme zachovania práceschopnosti každého človeka až do jeho staroby je povinnosťou štátu dbať o starostlivosť a o verejné zdravotníctvo. Treba zákonom zabezpečiť ochranu života a zdravia telesne pracujúcich vrstiev ustavičným zlepšovaním pracovných prostriedkov a vhodnou úpravou pracovného a odpočinkového prostredia (ochranné zariadenia v podnikoch, zdravé ubytovanie, lacná a výživná strava, zariadenie na rekreáciu, na oddych atď.). Bytovej kultúre a hygiene robotníkov, poľnohospodárskych robotníkov a deputátnikov, maloroľníkov a roľníkov, drobných živnostníkov, úradníkov a obchodníkov nech sa venuje mimoriadna pozornosť a starostlivosť. Štát a územné zväzky samosprávy nech vynaložia v tomto smere čo najväčšie úsilie. Ohľad na zdravie národa má byť prednou úlohou osvety a národnej výchovy. Veľký dôraz kladieme nielen na stavbu nemocníc a sanatórií, ale aj na povinné periodické lekárske prehliadky tak detí, ako i dospelých, na poradne a iné sociálne zdravotné zariadenia. Ochrana zdravia a odborná liečba nesmie byť viac privilegiom majetných vrstiev, ale záujmom a povinnosťou štátu a národa. Zdravotná služba nech je celkom v rukách štátu a každý, kto hľadá pomoc pri ohrozenom zdraví, nech má možnosť získať ho znova za taký poplatok, ktorý je úmerný jeho majetkovým pomerom.

Liečba nech sa vykonáva starostlivo a individuálne. Lekárskemu dorastu nech sa dostane dôkladného odborného vzdelania, prípravy a výchovy.

Sme zásadne za vhodné a našim pomerom primerané vyriešenie otázky sociálneho poistenia všetkých vrstiev národa bez ohľadu na ich povolanie a zamestnanie. Pokiaľ je sociálne poistenie už uzákonené, sme za jeho reformy, a to v tom zmysle, aby v ňom zavládlo čo najúzkostlivejšie hospodárenie, aby jeho správa bola odbykrokratizovaná, lekárska služba, najmä čo sa týka prehliadok a predpisovania liekov, úľav v čakacej lehote atď., zreorganizovaná. Otázku rozšírenia sociálneho poistenia i na osoby samostatne hospodáriace treba individuálne skúmať a riešiť len po získaní predpokladov pre únosnosť bremien s ním spojených na strane roľníkov, živnostníkov a obchodníkov. Sociálnym poistením, spravodlivo rozvrhnutým na všetky zainteresované zložky národa, účelne organizovaným a štátom dotovaným i kontrolovaným, chceme vyriešiť jeden z najťažších, ale pritom najčasovejších problémov sociálnej politiky moderného štátu, ktorý si čini nárok na to, aby bol sociálne pokrokovým.